

АРАБСЬКА МОВА — одна з семітських мов афразійської мовної родини. Функціонує в двох різновидах: сучасна літературна (є офіц. мовою держ. закладів, шкіл, ЗМІ, науки, худож. літ-ри тощо; спільною писемно-усною мовою для всіх араб. країн) і народнорозмовні мови, або діалекти (обслуговують сферу щоден. спілкування, відрізняються від літ. мови і різняться між собою) (див. [Араби](#)). Основними з діалектів є іракський, сиро-ліванський, єгипетський, суданський, арабійські та магрибінські. Історично розрізняють стародавню (або докласичну), класичну і сучасну літературну А. м. Перші спроби записати А. м. пов'язані із застосуванням різних видів пд.-араб., або сабейського, консонантного алфавіту. Написи цим алфавітом датуються в межах 5 ст. до н. е. — 4–5 ст. н. е. Пам'ятки набатейського письма стародавньої А. м. належать до 4 ст.; на його основі склався тип письма, який згодом став араб. національним. Класичну А. м. репрезентують поет. збірки, упорядковані в іслам. епоху, Коран, значна кількість реліг., художньої і наук. літ-ри періоду Араб. халіфату. Класична А. м. склалася в 9–10 ст. на основі поєднання норм заг.-арабійського поет. койне і рідного для Мугаммеда говору Мекки. На ній створ. такі всесвітньо відомі літ. пам'ятки, як казки «Тисяча і одна ніч», «Книга пісень» ал-Ісфгані, «Чудеса Індії» Ібн Шагріяра та ін. Сучасна літ. А. м. розвинулась на основі класич. А. м. Її становлення пов'язане з відродженням араб. літ-ри у період антифеодал. і нац.-визв. руху в араб. країнах (2-а пол. 19 ст.). А. м. найбагатша з усіх семіт. мов за складом приголосних. Склади в А. м. завжди починаються з приголосного, причому тільки одного. А. м. належить до флексив. мов. Корінь слова звичайно складається з трьох приголосних — рідше двох, чотирьох або п'яти. Поєднання трьох приголосних несе осн. лексико-семант. заряд, присутній в усіх дериватах; голосні служать для словотвору і вираження грамат. зв'язків. У словотворі А. м. значну роль відіграє афіксація (внутр. флексія). Дієслово має два часи: теперішньо-майбутній та минулий. Іменникові форми мають називний, род. та знахід. відмінки (у деяких з них два останні за формою збігаються), чол. та жін. роди, однину, двоїну та множину. В А. м. розрізняють два основні типи речень: іменне та дієслівне. Словник. склад А. м. характеризується багатством синонімії; в останні роки бурхливо розвивається нац. наук.-тех. термінологія, яка широко використовує словотворчі засоби А. м. Араб. письмо має напрямок справа наліво, воно консонантне і фіксує лише

приголосні звуки та три довгих голосних. На відміну від сучас. літ. А. м., більшість діалектів взагалі не мають писемності; окремі спроби їх фіксації (скрипти під карикатурами в газетах, нар. мова в худож. творах тощо) не унормовані і не уніфіковані. У зв'язку з посиленням боротьби з неписьменністю, розвитком освіт. мережі, радіомовлення, телебачення, Інтернету, збільшенням тиражів період. видань, проведенням мовної політики арабізації спостерігається процес взаємного зближення літ. А. м. і діалектів.

Вагомий внесок у вивчення А. м. в Україні зробили сходознавці [А. Кримський](#), [Т. Кезма](#), [В. Рибалкін](#), [М. Волков](#), [Л. Петрова](#), [Я. Полотнюк](#) та ін. Від 1971 вивчення А. м. як другої іноз. мови започатковано на романо-герман. факультеті Київ. університету. Щороку набирали одну групу студентів (прибл. 10 осіб), що вивчали А. м. Тоді ж розпочали вивчення А. м. на факультеті міжнар. відносин цього ж ВНЗу, однак це були невеликі групи студентів, що вивчали А. м. спорадично. 1990 на романо-герман. факультеті створено каф. теорії та практики сх. мов, яка готувала перекладачів зі сх. мов. Відтоді кожного року набирають 1–2 групи студентів, що вивчають А. м. Від серед. 90-х рр. лише в Києві щороку А. м. розпочинає вивчати бл. 50 осіб. Окрім того, А. м. викладають у Київ. лінгвіст. університеті, Львів. та Одес. університетах, Київ. інституті сх. лінгвістики і права та ін. вищих та серед. навч. закладах.

Рекомендована література

1. Кезма Т. Элементарные основы грамматики арабского языка в популярном изложении. К., 1928;
2. C. Brockelmann. Arabische Grammatic. Leipzig, 1960;
3. W. Wright. A Grammar of the Arabic Language. 3rd ed. London, 1971. Vol. 2;
4. Баранов Х. К. Арабско-русский словарь. Изд. 6. Москва, 1985;
5. Юшманов Н. В. Грамматика литературного арабского языка. Москва, 1985;
6. Шарбатов Г. Ш. Арабский литературный язык, современные арабские диалекты и региональные обиходно-разговорные языки // Языки Азии и Африки. Кн. 1. Афразийские языки. Москва, 1991;
7. Рыбалкин В. С. Арабская лингвистическая традиция. Истоки, творцы, концепции. К., 2000.

[В. С. Рибалкін](#)

Бібліографічний опис:

Арабська мова / В. С. Рибалкін // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2001. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-43150>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).